

Aleg. 21.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie uzyskania tańszego najmu koszar dla c. k. żandarmeryi i podwyższenia noclegowego przez skarb państwa opłacanego.

Wysoki Sejmie!

W załatwieniu sprawozdania komisji prawniczej o czynnościach Departamentu VI. Wydziału krajowego za czas od 1. lipca 1887 po koniec czerwca 1888 powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 24. stycznia 1889 następujące uchwały:

- 1) „Sprawozdanie komisji prawniczej o czynnościach Departamentu VI. Wydziału krajowego za czas od 1. lipca 1887 do końca czerwca 1888 przyjmuje Sejm do wiadomości;
- 2) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby:
  - a) celem uzyskania tańszego najmu koszar dla c. k. żandarmeryi, gminy i Rady powiatowe w lesistych okolicach położone, gdzie umieszczone są posterunki żandarmeryi, do budowy takich koszar zachęcał i przedsiębiorstwa budowy onych udzielaniem znaczniejszych zaliczek na przyszły czynsz najmu koszar po upewnieniu się, że takowe z pożytkiem dla funduszu krajowego użytymi będą, wspierał;
  - b) ażeby zbadał i rozważył: czyliby nie należało poczynić u c. k. władz rządowych stosownych kroków celem uzyskania drogą ustawodawstwa zmiany ustaw organizacyjnych c. k. żandarmeryi z dnia 18. stycznia 1850 L. 19. Dz. u. p. i wydanych na podstawie onej rozporządzeń z dnia 16. lutego 1850 L. 110 i 1. sierpnia 1851 L. 256. Dz. u. kr. w tym kierunku, by noclegowe przez skarb państwa za umieszczenie w koszarach jednego żandarma przez dobę w ilości 2¹/₂ ct. funduszowi krajowemu opłacane, stosownie podwyższone zostało.“

Co się tyczy ustępu a) uchwały 2. Wysokiego Sejmu odniósł się Wydział krajowy okólnikiem z 12. lutego 1889 L. 4.819 do wszystkich Reprezentacyj powiatowych celem zachęcenia tychże, jako też gmin do budowy koszar dla c. k. posterunków żandarmeryi.

Jakkolwiek Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu, ażeby do budowy koszar zachęcał tylko Rady powiatowe i gminy w lesistych okolicach położone, to jednak Wydział krajowy, mając na uwadze znaczny wzrost czynszów przy każdym odnowieniu kontraktów w całym kraju, uznał za stosowne odnieść się do wszystkich Rad powiatowych i gmin w nadziei, że może i w innych okolicach kraju uzyskać przez budowę koszar niżenie czynszu.

Na okólnik nasz z dnia 12. lutego 1889 r. L. 4.819 odpowiedziały Wydziały powiatowe w Brzozowie, Buczaczu, Cieszanowie, Dolinie, Jarosławiu, Jaśle, Kolbuszowej, Kosowie, Krakowie, Lisku, Łańcucie, Mielcu, Myślenicach, Nisku, Nowym Targu, Ropczycach, Skalacie, Tarnobrzegu, Tarnowie i Żywcu, że Rady powiatowe oświadczyły się przeciw budowie koszar dla posterunków c. k. żandarmeryi.

Dotychczas tylko jedna Rada powiatowa w Zaleszczykach zażądała od Wydziału krajowego bliższych wyjaśnień w celu powzięcia uchwały czy ma przystąpić do budowy koszar.

Potrzebne wyjaśnienia udzielił Wydział krajowy, dotąd jednak żadnej nie otrzymał odpowiedzi.

Z gmin, w których znajdują się posterunki c. k. żandarmeryi oświadczyły gotowość przystąpienia do budowy:

Zwierzchność gminna w Załóżcach pow. Brody, Lutowiskach pow. Lisko, Krośnie, Bieczu pow. Gorlice, Łopuszance pow. Stare Miasto, Frysztaku pow. Jasło, Horodnicy pow. Husiatyn, Lubaczowie pow. Cieszanów, Tarnowie, Sułkowicach pow. Myślenice, Jabłonowie pow. Kołomyja, Sędziszowie pow. Ropczyce, Ropczycach i Roźniatowie pow. Dolina.

Wszystkim powyżej wymienionym gminom podał Wydział krajowy za pośrednictwem Wydziałów powiatowych wszelkie daty, dotyczące ilości ubikacyj potrzebnych dla posterunków, tudzież wysokość czynszów, obecnie opłacanych z wezwaniem, ażeby Zwierzchności gminne, opierając się na podanych danych, przedłożyły Wydziałowi krajowemu plany i kosztorysy i doniosły, jakiego czynszu żądać będą za najem wybudowanych domów. Zarazem oświadczyliśmy, że bezwarunkowo domagamy się czynszu niższego od terażniejszego i że o wysokości, udzielić się mającej gminie zaliczki na budowę koszar, będzie mógł Wydział krajowy postanowić dopiero na podstawie przedłożonych kosztorysów i planów.

Budowa koszar mogłaby się rozpocząć dopiero z początkiem roku 1890 a udzielone zaliczki zostałyby należycie ubezpieczone.

Otóż cel powyższy dałby się tylko osiągnąć, gdyby Wydziałowi krajowemu przeznaczył Wysoki Sejm odpowiednią sumę na zaliczki gminom w celu wybudowania koszar udzielić się mające, któreby zostały ściągnięte z czynszu najmu.

Na to znalazłaby się jeszcze druga droga, którąby można dotrzeć do poczynienia oszczędności w wydatkach na potrzeby kwaterunkowe c. k. żandarmeryi.

Zebrane doświadczenia przekonały Wydział krajowy, że powodem wygórowanych czynszów najmu w wielu miejscowościach jest brak odpowiednich domów i wszelkiej konkurencyi oferentów, ztąd też pochodzi, że za najem domów, wartości najwięcej 1000 zł. musimy opłacać czynsz roczny 200 do 300 zł. Takiemu wyzyskiwaniu dałoby się zapobiedz przez zakupno domów odpowiednich na rzecz kraju lub też pobudowanie własnych domów.

Z tych więc powodów, pozwala sobie Wydział krajowy postawić wniosek na końcu niniejszego sprawozdania umieszczony.

Co się tyczy ustępu b) pomienionej uchwały 2. zdajemy sprawę jak następuje:

Ustawa z dnia 18. stycznia 1850 stanowi w §. 76, że żandarmi mają być umieszczeni w koszarach lub innych stosownych domach, przyczem ta ustawa zastrzegła, iż dla utrzymania powagi żandarmeryi u ludu i zważając na wyższą rangę wojskową żandarmom przyznaną, baczycy należy na to, ażeby żandarmom dostarczano dostateczną ilość izb — tak, aby za nadto wielkiej liczby ludzi w jednej izbie nie umieszczano.

Powołana ustawa nie zawiera dalszych postanowień, dotyczących kwaterunku żandarmeryi, takowe zawarte są w rozporządzeniu z dnia 16. lutego 1850 L. 110 Dz. ust. kr. i w rozporządzeniu z dnia 1. sierpnia 1851 L. 256 Dz. ust. kr.

Te rozporządzenia zawierają między innymi następujące przepisy:

1) Każdego podoficera (komendanta posterunku) należy umieścić w izbie osobnej, tudzież każdego żonatego żandarma, innych można umieszczać wspólnie, jednak co najwięcej po czterech w jednej izbie.

2) Dla każdego posterunku należy dostarczyć kuchnię i skład na drzewo.

3) Koszary żandarmeryi należy umieszczać w budynkach oddzielnych, a gdzieby takiego dostać nie można, w pomieszkaniach z wychodem osobnym w żadnym związku z innymi pomieszkaniem nie zostającym.

4) Wydatki za kwaterunek żandarmeryi pokryte będą w drodze konkurencyi krajowej, za pomocą rozkładu na podatek stały (a zatem obecnie z funduszu krajowego).

5) Skarb państwa opłacać ma odnośnemu funduszowi za pomieszczenie każdego żołnierza po $1\frac{1}{2}$ krajcara mon. konw. (obecnie po zaprowadzeniu nowej waluty $2\frac{1}{2}$ centów wal. austr.); a taką samą kwotę opłacał c. k. skarb dawniej tytułem noclegowego za jednego żołnierza c. k. armii — w myśl ustawy z dnia 15. maja 1851 L. 124, D. p. p.

Instytucya c. k. żandarmeryi została w latach następujących zreorganizowaną ostatecznie ustawą z dnia 26. lutego 1876 Nr. 19. Dz. p. p. Paragraf 51 tejże orzeka jednak, że przepisy o kwaterunku żandarmeryi pozostają nienaruszone; powyższe przepisy obowiązują zatem do dziś dnia.

Od czasu wydania tych przepisów upłynęło lat 39, atoli w tym okresie czynsze najmu domów wzrosły niezmiernie; okoliczność tę uwzględniono tylko co do kwaterunku c. k. armii ustawą wydaną dnia 11. czerwca 1879 LL. 93—95 Dz. p. p.; a w myśl tej ustawy opłaca skarb państwa od roku 1879 za umieszczenie jednodniowe żołnierza c. k. armii w koszarach normalnych 6 centów. Śmiało przeto twierdzić można, iż istnieje słuszny powód usprawiedliwiający różnicę, jaka obecnie zachodzi między noclegowem za c. k. armię i takimże wynagrodzeniem za c. k. żandarmeryę ($6 - 2\frac{1}{2} = 3\frac{1}{2}$ ct.), albowiem skoro c. k. skarb opłacał dawniej tak za c. k. armię jak i za c. k. żandarmeryę noclegowe w jednej i tej samej wysokości, słuszność wymaga, ażeby c. k. skarb zastosował się i teraz do tej zasady i opłacał za żandarma tytułem noclegowego przynajmniej taką samą kwotę jak za żołnierza c. k. armii, to jest 6 centów dziennie.

Celem dokładnego uzasadnienia słuszności podobnego żądania załączamy pod *%. Alegat.* zestawienie wydatków, połączonych z kwaterunkiem c. k. żandarmeryi (podoficerów i żołnierzy) w ostatnich 10 latach, począwszy od roku 1880, od którego to czasu noclegowe za c. k. armię ustawą z dnia 11. czerwca 1879 podwyższone zostało, do roku 1889 włącznie.

To zestawienie okazuje, że fundusz krajowy opłaca za pomieszczenie jednego żandarma rocznie około 40 zł. a mianowicie:

w roku 1889	40 zł. 65 $\frac{1}{2}$ ct.
zaś skarb państwa roczną stałą kwotą	9 „ 12 $\frac{1}{2}$ „
cały wydatek za jednego żandarma wynosi zatem	49 zł. 78 ct.

czyli w cyfrze okrągłej rocznie 50 zł. w. a.

W roku 1889 wynosił stan c. k. żandarmeryi 1.552 ludzi, a na wydatki kwaterunkowe ma spłacić c. k. skarb państwa	14.162 zł. — ct.
zaś fundusz krajowy	63.102 „ 77 „
ogółem zatem wynoszą koszta kwaterunku żandarmeryi w roku 1889	77.264 zł. 77 „

Oddział c. k. armii składający się z 1.552 podoficerów i żołnierzy dałby się pomieścić w 3 lub 4 obszerniejszych budynkach, a czynsz najmu za takowe wynosiłby we Lwowie, gdzie czynsze te są wyższe, niż w innych miejscowościach naszego kraju, co najwięcej 35.000 do 40.000 zł. a zatem połowę sumy, jakiej wymaga pomieszczenie 1.552 żandarmów.

Widać zatem, że pomieszczenie c. k. żandarmeryi wymaga stosunkowo daleko wyższych wydatków, niż kwatunki c. k. armii.

Teraz (1889) c. k. żandarmerya kraju naszego liczy:

38 posterunków po	.	.	.	.	.	1 żandarmie
1 posterunek	"	.	.	.	.	2 żandarmów
35 posterunków	"	.	.	.	.	3 "
160	"	"	.	.	.	4 "
69	"	"	.	.	.	5 "
33	"	"	.	.	.	6 "
17	"	"	.	.	.	7 "
4	"	"	.	.	.	8 "
1	"	"	.	.	.	9 "
2	"	"	.	.	.	10 "
1	"	"	.	.	.	11 "
1	"	"	.	.	.	12 "
1	"	"	.	.	.	16 "

Razem 363 posterunków.

Przepisy dotyczące kwatunku c. k. żandarmeryi, wymagają dostarczenia osobnego pokoju dla każdego podoficera, a oprócz tego każdemu posterunkowi trzeba dostarczyć kuchnię i skład na drzewo.

Ustawa o kwatunku c. k. armii nie wymaga tego, to też dla oddziału c. k. armii, składającego się z 1.552 ludzi, nie zachodzi potrzeba dostarczenia 363 osobnych izb dla komendantów posterunkowych i 363 kuchen i już te okoliczności świadczą, że koszta pomieszczenia c. k. żandarmeryi wymagają stosunkowo daleko wyższych a przynajmniej dwa razy tak wielkich wydatków jak kwatunek c. k. armii.

Wobec tego słuszność przemawiałaby za tem, ażeby skarb państwa opłacał za każdego żandarma dwukrotną kwotę, jaką opłaca za jednego żołnierza c. k. armii, nie może więc podlegać wątpliwości, że żądanie, aby noclegowe c. k. żandarmeryi zostało zrównane, z owem, jakie ustawa z dnia 11. czerwca 1879 roku ustanowiła dla c. k. armii, jest usprawiedliwionem.

Załączone zestawienie okazuje, że fundusz krajowy spłacił na opędzenie kosztów, połączonych z najmem koszar dla c. k. żandarmeryi w roku 1880 . . . 49.512 zł. 44⁵/₁₀ ct. zaś w roku 1889 ma spłacić z tego tytułu . . . . . 63.102 " 77 " w czasie ostatniego dziesięciolecia wzrosły zatem te koszta o . . . . . 13.590 zł. 33 ct. czyli o 25⁰/₀.

Jeżeli noclegowe, opłacane przez skarb państwa podwyższonem nie zostanie, fundusz krajowy spłaci z tego tytułu w roku 1890 jeszcze wyższą kwotę tj. 66.781 zł. 83¹/₂ ct., taką bowiem kwotę musieliśmy wstawić na ten cel w projekcie do budżetu krajowego za r. 1890, ponieważ rozporządzeniem c. k. Ministerstwa obrony krajowej z dnia 24. maja 1889 L. 8.181, stan c. k. żandarmeryi został podwyższony w naszym kraju o 244 ludzi i utworzono 48 nowych posterunków.

Wobec wydatków, wzrastających z tego tytułu prawie rok rocznie, nie wystarczają dochody funduszu krajowego na pokrycie właściwych potrzeb krajowych, jako to na podniesienie kultury krajowej, należyte dotowanie szkół ludowych itp., zwłaszcza, że wedle ogólnego uznania, obecnie istniejące dodatki do podatków doszły już do takiej wysokości, że już o dal-

szem ich podwyższeniu myśleć jest trudno ; wynoszą one bowiem na cele krajowe	35 ⁰ / ₀
a na indemnizacyę	27 ⁰ / ₀
łącznie zatem	62 ⁰ / ₀

wszystkich podatków bezpośrednich.

Zachodzi zatem konieczność starania się o stosowne podwyższenie noclegowego, opłacanego przez skarb państwa za pomieszczenie c. k. żandarmeryi, zwłaszcza, że państwo jest w pierwszym rzędzie obowiązane do ponoszenia wydatku na utrzymanie tej instytucyi.

Ustawa z dnia 26. lutego 1876 Nr. 19. Dz. p. p. stanowi, że c. k. żandarmerya jest przeznaczoną do utrzymania porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego w całym państwie, a więc i w jego pojedynczych częściach (§. 1.), a utrzymanie publicznego bezpieczeństwa należy do głównych zadań każdego państwa, zatem i wydatki połączone z tem zadaniem ma pokrywać skarb państwa.

Prócz tego stanowi §. 2. powołanej ustawy, że żandarmerya podlega władzom politycznym a dalej §. 7., że sądy i prokuratorye rządowe mają prawo żądania bezpośrednio posług żandarmeryi, zaś gminy, li za pośrednictwem władzy rządowej.

C. k. żandarmerya jest zatem bezsprzecznie instytucją, mającą w pierwszym rzędzie zastępować interesa państwa, wobec czego też wydatki, połączone z utrzymaniem tej instytucyi, powinien ponosić skarb państwa.

Ze względu jednak, że żandarmerya jest urządzona po wojskowemu, i że skarb państwa opłaca wedle istniejących ustaw pewne z góry oznaczone kwoty za kwaterunek c. k. armii, wypada ograniczyć się do żądania, ażeby skarb państwa opłacał za pomieszczenie c. k. żandarmeryi takie same wynagrodzenie, jakie opłaca za c. k. armię. Słuszność tej zasady uznał c. k. Rząd przy pierwotnej organizacyi c. k. żandarmeryi i stosował się do tej zasady do roku 1879; spodziewać się zatem można, że zechce i na przyszłość zastosować się do niej zwłaszcza, że i w takim wypadku, kraj będzie ponosił daleko wyższe wydatki za pomieszczenie żandarmeryi niż skarb państwa.

Wedle załączonego zestawienia ma spłacić w roku 1889 za pomieszczenie żandarmeryi skarb państwa	14.162 zł. — ct.
fundusz krajowy	63.102 „ 77 „
co ogółem czyni	77.264 zł. 77 ct.
a stosunkowo wypada za jednego żandarma rocznie na skarb państwa	9 zł. 12 ¹ / ₂ ct.
na fundusz krajowy	40 „ 65 ¹ / ₂ „
co w ogóle czyni	49 zł. 78 ct.

Jeżeliby skarb państwa płacił tytułem pomienionego noclegowego 6 ct. od głowy, wypadałoby na skarb państwa	33.980 zł. 80 ct.
na fundusz krajowy	43.283 „ 97 „
razem jak wyżej	77.264 zł. 77 ct.
a stosunkowo wypadałoby za jednego żandarma rocznie na skarb państwa	21 zł. 90 ct.
na fundusz krajowy	27 „ 88 „
razem jak wyżej	49 zł. 78 ct.

Widać z tego, że pomimo ewentualnego zrównania w tym względzie c. k. żandarmeryi z c. k. armią, kraj będzie zawsze ponosił wyższe wydatki za pomieszczenie żandarmeryi niż skarb państwa, przyczem należy także uwzględnić, iż wedle przepisów powyżej przytoczonych, koszary żandarmeryi muszą być urządzone wygodniej, niż wzorowe koszary dla c. k. armii (t. zw. normalne), a zatem urządzenie i utrzymanie koszar dla żandarmeryi jest połączone z większym kosztem, niż utrzymanie koszar wzorowych (t. zw. normalnych) dla c. k. armii.

Wydział krajowy wnosi zatem, Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Przeznacza się w budżecie na rok 1890, częścią na udzielać się mające gminom za-liczki, które czynszem za kwaterek żandarmeryi umarzone być winny, częścią zaś na zakupno, względnie na wybudowanie własnych domów, przeznaczonych na zakwaterowanie c. k. żandarmeryi na prowincyi kwotę piętnastu tysięcy (15.000) zł. w. a.

2) Wzywa się c. k. Rząd do poczynienia na właściwej drodze odpowiednich kroków w celu podwyższenia noclegowego, opłacanego teraz przez skarb państwa za pomieszczenie c. k. żandarmeryi w kwocie 2 $\frac{1}{2}$ centa za jednego żandarma i za dobę do kwoty 6 ct., jaką skarb państwa opłaca z tego samego tytułu w myśl §. 31. ustęp I) 1. ustawy z dnia 11. czerwca 1879 Nr. 93. Dz. p. p. dziennie za jednego żołnierza c. k. armii.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 13. lipca 1889.

Marszałek krajowy:

Tarnowski, w. r.

Sprawozdawca:

Teofil Bereźnicki, w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Alegat do Sprawozdania L. W. 13.959/89.

Zestawienie

wydatków łożonych na pomieszczenie c. k. żandarmów (podoficerów i żołnierzy)
w ostatnich 10 latach (1880—1889 inclusive).

W roku	Stan ludzi umieszczonych w koszarach c. k. żandarmeryi		C. k. skarb państwa poniósł rocznie		Fundusz krajowy spłacał			
	a) żandarmów b) żon żan- darmów	razem głów			ogółem		czyli od głowy rocznie	
			zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
1880	a) 1.258	1.261	11.506	62	49.512	44	39	558
	b) 3							26
1881	a) 1.258	1.261	11.506	62	52.037	78	41	892
	b) 3							26
1882	a) 1.258	1.261	11.506	62	49.479	07	39	1.004
	b) 3							23
1883	a) 1.258	1.260	11.497	50	50.709	50	40	710
	b) 2							24
1884	a) 1.351	1.353	12.379	95	54.492	39	40	708
	b) 2							27
1885	a) 1.351	1.353	12.346	13	55.391	21	40	1.292
	b) 2							93
1886	a) 1.351	1.353	12.346	13	56.486	57	41	1.235
	b) 2							74
1887	a) 1.351	1.353	12.346	13	57.203	45	42	1.214
	b) 2							27
1888	a) 1.511	1.512	13.834	80	60.298	92	39	36
	b) 1							88
1889	a) 1.551	1.552	14.162	—	63.102	77	40	1.397
	b) 1							65

- Uwaga 1)** Skarb państwa opłaca za umieszczenie jednego żandarma dziennie 2¹/₂ ct. a zatem rocznie stałą kwotę 9 zł. 12¹/₂ ct., zaś kwota roczna, jaką fundusz krajowy ponosi na pomieszczenie jednego żandarma, zmienia się rok rocznie, jak to okazuje ostatnia rubryka powyższego zestawienia.
- Uwaga 2)** Cyfry wstawione w innych rubrykach (prócz ostatniej) wstawiono tu zgodnie z budżetami rocznymi, uchwalanymi przez Wysoki Sejm i preliminarzami sporządzanymi rocznie przez c. k. krajową komendę żandarmeryi a sprawdzanymi przez oddział rachunkowy Wydziału krajowego.
- Uwaga 3)** Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 24. stycznia 1889 wydaną została w załatwieniu sprawozdania komisji prawniczej z dnia 17. stycznia 1889 L. S. 1.108/89. W tem sprawozdaniu podniosła komisya prawnicza, iż porównując wydatek, jaki ponosi fundusz krajowy rocznie na opłatę czynszów za najem mieszkań dla oficerów, tudzież partyj i lokalności sztabu z sumą, którą tym tytułem skarb państwa zwraca funduszowi krajowemu, nabyła przekonania, że fundusz krajowy do czynszów tego najmu dopłaca rocznie kwotę bardzo nieznaczną. Fundusz krajowy ponosi zatem dopłatę li za najem koszar posterunkowych, dla tego też powyższe zestawienie nie dotyczy wydatków za najem pomieszkań oficerskich i sztabu, a kwotę, jaką fundusz ponosi rocznie za najem pomieszkań i koszar, wstawiono w przedostatniej rubryce powyższego zestawienia całkowicie.

Lwów dnia 13. lipca 1889.